

TRANSILVANI'A.

Fóia Asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana
si cultur'a poporului romanu.

Acésta fóia ese
cate 3 cóle pe luna
si costa 2 fiorini v. a.
pentru membrii aso-
ciatiunei, éra pentru
nemembrii 3 fr.
Pentru strainatate
1 galbenu cu porto
postei.

Abonamentul se
face numai pe cate
1 anu intregu.
Se abonédia la Comi-
tetulu asociatiunei in
Sibíiu, séu prin posta
séu prin domni co-
lectori.

Nr. 18.

Brasiovu 15. Septembre 1873.

Anulu VI.

Sumariu: Erori monstri si superstitiuni. — Dissertatiune despre necesitatea instructiunei. — Colectiune de diplome istorice transilvane. (Urmare.) — Proceşu verbalu. — Publicarea baniloru incursi. — Spice. — Bibliografia.

Erori monstri si superstitiuni.

Tóte popórale antice, cá si cele moderne si-aveau superstitiunile si legendele loru fabulóse, inse aceste n'au fostu nece una-data asia de respandite cá in evulu mediu, carele érá tempulu unei totale ignorantie si alu unei credentie netolerante.

Atunci, dupa cumu afirma d. L. Figuiet in cartea sa asupra acelei epoce, tóte classile poporului si o mare parte dein nobilime, dein cleru si dein magistratura credea in magía.

Nece epoc'a Renscerei nu se liberà de acésta eróre a spiritului umanu. Chiaru si cei invetiati dein acelu tempu se intreceau a culege tóte fabulele predecesoriloru sei si a le inscrie in operele loru. Ei aflau monstri in tóte trele regnele naturei; atátu in ceriu, càtu si in profundimile marei.

Totu ce potea se produca inimaginatiunea in deliriulu seu; tóte traditiunile curióse, séu legendele teribili ce spiritele morbose poteau se descopere, erau considerate cá espressiunea unei veritatí oculte.

In evulu mediu magía érá amestecata cu scienti'a si nu érá persecutata, inse Renscerea i aprinse rogulu, si nu se póte spune numerulu victimeloru facute pentru delicta imaginarie. Ér déca atáti erori se stracurara in vulgu, trebue cu dorere se marturisimu, cà aceia sunt in mare parte oper'a eruditiloru din ultimii seculi.

Dominati de nu sciu ce ametiela, se vedu in evulu mediu si in tempulu renscrei, ómenii cei mai eminenti discutendu cu una perfecta luciditate despre tóte cunoscentiele umane dein acelu tempu, pre candu spiritulu loru este atinsu de o mare orbia, de câte se tractá despre monstri, si in locu de a resipi erorii, ei i consacrau cu tóta greutatea autoritatii loru, si acestu complexu de superstitiuni nu ese din laboratoriu innegritu de fumu alu alchimiştiloru, nece din pescer'a cea intunecósa a cabalei, ci-si are sorgintea in operile invetiatiiloru celoru mai respectabili si celoru mai religiosi din tempulu loru.

Tóte traditiunile fabulóse, ce credulitatea le aduná cu aviditate pre tóta din'a, fura espuse cá totu atatea realitati de càtra principalii naturalisti ai secliloru, ce au precessu pre ai nostri. Acestea se potu vedé in scriptele lui Albertu marele, Olau Ma-

gnu, Aldovrandi, Geszner si Scheuchzer. Nemultiu-mindu-se numai cu simpl'a loru naratiune; ei le ilustra cu figuri ce representau tóte fantasticele creaturi, cá si cumu ar fi fostu scóse dein celu mai puru adeveru. Deci cine potea se se mai indoésca?

Consultandu cineva opurile acestoru scriitori, increminesce vediendu atát'a sciintia si atát'a credulitate, atát'a essactitate si atáti erori!

Scheuchzer, unu naturalistu fórte religiosu, in caletori'a sa dein Elveti'a descrie cu una essactitate minutiósa tóte situatiunile Alpiloru; tóte animalele ce se gasescu acolo si tóte plantele ce crescu in valile loru. Tóta faptur'a este representata cu o rara perfectiune, celu mai micu muschiu este cunoscutu, atátu e de mare fineti'a desemnului seu. Facia cu aceste imagini fidele ale naturei se afla representati monstri oribili aeriani; balauri aripati resaru dein cotiturele obscure ale stradelor si oprescu pre caletorii spariati! . . . Lectur'a opului acestui invetiatu, nu potea fi totusi de ajunsu a desmentá pre credulii nostri predecesori de a se pune in periclu prin prapastiele muntiloru, si de a esplora intunecósele loru pesceri?

Iesuitulu Kircher, care fú unulu dein ómenii celi mai progresisti ai tempului seu, cade si elu in asemeni erori. Elu representá in oper'a sa*) balauri infioratori, cari padiescu avutiile pamentului si cari trebuescu invinsi mai inainte de a le poté conquistá, — si, fiindu-cà, precumu ne arata si geologia, se gasescu in unele caverne óssa de ursi, de hiene si de alte animale mamifere antediluviane, érá destulu cá in acele tempuri de credulitate, se se atribue remasitiile fossili ale aceloru animale antice, unoru reptilie fabulóse.

In plin'a Renscere se vede navalindu acésta passiuone pentru monstruositati; fia-care autoriu se credea obligatu a le sacrá câteva capitule. Unu naturalistu bolognesu Aldovrandi, omu de altmintrea fórte erudit, scrise volumini intregi despre monstri, dein cari elu ne representa speciile cele mai fantastice. Ambrosiu Pareu unu chirurgu alu lui Enrichu III., de si caletoriá cu óstea, nu érá totusi mai pucinu credulu cá ceilalti. In faimós'a sa carte elu descrie sirene, monachi si géndarmi de mare,

(*) Mundus subterraneus

toti acoperiti cu soldii și próspecti cá și cum atunci aru fi esitu dein profundimile lui Neptunu. Cum potú betranulu Ugonotu se créda in asemini stultitii, nu ne potemu intipuí. Nu vorbimu despre tractatulu de monstri alu lui Licetu, acést'a este una carte seriósá, in care anatomistulu a essageratu numai unele particularitati, spre a dá mai mare interesu operii sale.

Unu faptu singulariu e; cá in doue epoce, fórte departate un'a de alt'a, istori'a monstriloru se infaci-siédia cu tóte essageratiunile sale. Noi o gasimu in culme in evulu mediu și in epoc'a renascerei. Dupa aceea se arata dein nou pre la inceputulu secului nostru pentru a ne face se incremenimu de cutediarea conceptiuniloru ei.

In evulu mediu erau intunecósele regiuni ale Europei septentrionali acele, cari le dau adapostu. In oper'a lui Olau Magnu*) acestu mare Albertu alu nordului, aflámu cele mai necredite descriptiuni. De acolo au estrasu celi moderni oribilele sierpe marinu.***) Scriitoriulu nu se multumesce numai cu descrierea lui, ci ne dá și desemnulu. In acestu desennu se vede esindu reptilulu dein apa și aruncandu-se asupra bastimentelor, spre a inghití pre cei condamnati. In altu locu episcopulu Upsalei representa cetacei, cari farima corabii cu maselele loru cele teribili.

Inse cu tóte aceste — lucru incredibile — in privinti'a istoriei monstriloru marini, tempulu nostru intreze vechile legende dein evulu mediu și dein alu renascerei. In adeveru, este imposibile de a se imaginá ceva mai fabulosu, de cátu aceea ce Dionisiu de Montfort a aruncatu, nu de multu, in gur'a credulitatii. Neaparatu cá elu a trebuitu se suferi de creeri. Elucubratiunile acestui naturalistu au aflatu locu in marea editiune alui Buffon. Acolo elu dechiara, fóra cea mai mica reserva, cá in marile de nordu esista polipi de atare marime, in cátu una balena e numai unu pigmeu pre langa dinsii. Dupa elu aceste molusce (rectius Zoofite) au nesce dimensiuni atatu de prodigióse, in cátu candu stau immobili, esu pre diumetate afara din apa, și corpulu loru acoperitu pre de asupra cu plante, a fostu consideratu cá nesce insule, plutindu pre suprafaci'a apei.***)

Se naréza chiaru in unele cronice scandinave, cá marinarii insielati de acésta insidiósa aparentia, au ancoratu bassimentele loru pre cóstele acestoru monstri adormiti și au caletorítu pre spinarea loru. In tempulu credulitatii, in care viati'a marinariulu erá plina de spaima și de pericle, unu atare faptu trecea cá adeveratu. Astmodu se vede naturalistulu suedesu Olau magnu representandu in oper'a sa pescari, ce stau incaldienduse și gatindu bucate la

*) De gentibus septentrionalibus. 1555.

**) Acest'a coincide cu Boa marina din Brasili'a de 40 de urme in lungime, care traiesce in apa.

***) Ací erórea este numai in descriere. In realitate esista insule de polipi, séu mai bine de casele lor, de poliparie, in apele meridionali, inse nu viui.

unu focu aprinsu pre spatele unuia dein aceste animale fantastice, inse autoriulu desemna unu cetaceu, in locu de a desemná unu polipu. — Gesner, unu zoologu dein tempulu renascerei, se vede a fi creditu acésta fabula, pentrucá si elu copiéza figur'a invetiatalui suedesu.

Prin campulu absurditatiloru mai ratecesce inca Dionisiu de Montfort, superandu totu ce se póte imaginá. Elu adeca asecura, cu unu viu sentimentu de convictiune, cá in midioloculu mariloru essistu nesce polipi gigantici, cari cu immensele loru bracia incarcate de ventuse (negi sugatori) infasiura bastimentele și le cufunda in abisu. Acestui óspe formidabile alu oceanului atribue naturalistulu disparitiunea unoru bastimente. Elu erá atatu de convinsu despre adeverulu acestui faptu, in cátu consacrà a'lu representá in unulu dein desemnurile operii lui Buffon. Acolo se vede unu polipu monstruosu cu unu ochiu inflacarat, ale carui bracia oribili stringu arboritur'a unui vasu de resbelu, pre candu animalulu pare cá vré a'lu inghití.

Inca și vegetalele, pre langa tóta viati'a loru cea liniscita, și cu tóte cá traiescu la lumin'a sórelui, și ele si-au legendele și traditiunile loru superstitiósé. Unii arburi erau celebri prin extraordinari'a loru progenitura animata (insuflet), care se atribuiá vârfulorulu sale celoru verdinie; ér altii prin poterea loru medica, magica și cabalistica.

Multe passeri de apa fura, tempu indelungatu, credite cá productulu unoru arbori plantati pre lunga lacuri séu pre tiermurii mariloru. Predecessorii nostri creduli erau convinsi cá esiste unulu dein acesti arburi in Scoti'a séu in insulele orcade, dein ale carui frupte ovali, deschidendu dupa ce se cocu, esu nesce pui de ratia, și vulgulu nu putea se se indoiésca despre unu atare faptu, pentru cá elu erá naratu și sustienutu de cátra ómenii celi mai invetiati ai tempului. Sebastianu Münzer l'afirma in marea sa opera de cosmografia. Sunt unii arburi in Scoti'a — dice elu — cari producu unu fruptu invelitu cu foi, și candu acelu fruptu cade in apa, elu invia și se transformá intr'o passere viua, numita „passere de pomu.“ Pentru mai mare proba, autoriulu dá și desennulu acestui arbore, in care se vedu puii de ratia deschidendu fruptele și cadiendu in apa, pre candu cei de mai inainte nascuti innóta liberu in ap'a de pre subtu arburi.

Este unu lucru fórte gravu a vedé pre unu ornitologu alu Renascerei, anume Aldrovandi propagandu fabule atatu de ridicule in opulu seu celu mare, in care elu pretende cá unele ratie sunt productulu unoru arbori, pre cari i și desemnéza impreuna cu fruptele loru dein cari esu acele ratie. Inse acele pretinse frupte, dein cari, dupa aceli erori neiertati unui naturalistu, esu passeri, nu sunt altu ceva, de cátu Anatifele, nesce crustacei, cari traiescu pre fundulu marei, și la tóta 'ntemplantarea ele posedu acele ramuri cu frupte miraculóse.

Dupa atari fapte, noi ne intrebam: care e mai culpabil? eruditul care transcrie aseminii absurditati, sau vulgularul care le crede? De securu ca nimene nu va atribui culpa acestui din urma.

Unele plante devenira aseminea celebre in analele siarlatanismului. La ei erau, ca si la noi astadi, plante salutare, erbi pentru factorii de rele si plante magice. Cine dintre noi n'a auditu vorbinduse, chiaru si in dilele noastre, despre erb'a fieraloru (Asclepias vincetoxicum Lin.), despre care se istoriseste ca o culegu hotii, punu una folia dintr'ins'a in palma, sub piele, o lasa se se vindece acolo, si atingundu cu mana ori ce incuiatoria de teru, catu de tare se fia, sare numai de catu si se farima in bucati. Astfelu nimicu nu-i impiedeca de a ajunge la ori ce tesauere incuiate. Atat'a numai ca — adaugu fabulistii — este foarte anevoia de gasitu si numai cu pretiuri enorme se poate procura acea planta, pentru ca inventiati, botanistii s. a. cari o cuposcu, nu voru se o descoperia.

Cine nu scie ca tieranii nostri punu la St. Georgiu maciesiu (rugu) in porta si pre la ferestri, ca se nu intre strigoi, si ca se nu lovesca trasnetulu!*)

Dupa aceste urmeza plantele cabalistice farmecatoare: pentru dragoste, uritu s. a. multe, dintre cari memoramu Datura stramonium (ciumafai, turbarea, laurulu) cu alu carei veninu teribile vrajitorii se farmecau pre sene insisi, ca se se transforme in strigoi. Inse neci un'a din erbile magice nu fu asia de celebra ca Matragun'a (Atropa belladonna), care devenise pentru magia unu ingrediente indispensabile. Anticitatea terise cu ea lumea pre o cale foarte tenebroasa, pretindendu ca radecinele acestei plante aru ave forme umane, ceea ce ne explica numele de Antromorphos datu ei de catra Teophrastu; era Columella o numise Semi-homo.

In realitate ele (radecinele) nu semena intru nimicu cu omulu, inse credulitatea eruditiloru si astuti'a siarlataniloru a suplinitu ceea ce lipsia, dandule o forma grosolana de omu, precum se vedu desemnate in opurile lor, spre a le da o veridicitate in ochii publicului. Radecinele matragunei erau reprezentate de catra cei betrani, unele in forma de barbati, altele de femei. Chiaru Pliniu celu betranu era de acesta opiniune.**)

Una plantutia gratioasa, veluta, ce cresce in mare abundantia pre colinele muntelui Id'a (in ins. Candia s. Creta), Diptamulu din Cret'a (Origanum dictamnus) era considerata in anticitate ca vulnerari'a cea mai miraculoasa, careia insisi dieii i dedesera acesta o-

LIV

*) La unele tinenturi punu leusteanu si aliu. Red. Trans.

**) Madragoram, alii Circaeum vocant. Duo ejus genera: candidus qui et mas: niger, qui femina existimatur, angustioribus foliis, quam lactucae, hirsutis et caulibus, radicibus binis ternisque rufulis, intus albis carnosiss tenerisque, paene cubitalibus. Plin. Hist. Nat. libr. XXV., c. XCIV.

mnipotentia, si animalele se serveau instinctivamente' cu dens'a. Cu acestu diptamu, Venerea curase pre Enea, de ranele ce capatase, candu a esitu dein foculu Troiei cu tata-s'o in spinare. Aristotele naréza ca caprele selbatice dein acelu munte (Id'a) alergau la ele si le curatiau de frundie spre a face se cada sagetile cu cari le raniau venatorii si se li se vendece ranele. Cine ar fi cutediatu numai cu unu diu-metate de seculu inainte de acest'a se nege una po-tere atatu de prodigiósa? candu se gasia in o fru-mósa opera despre Greci'a, unu lungu capitlu despre virtutea vulnerariei divine, si candu in acea carte se vede desemnata una capra strapunsa de una sageta, mancandu din plant'a salvatoria.

Astfelu dein nefericire, autoritatea scientiei im-piedeca de multe ori veritatea. S. M.

Dissertatiune despre necesitatea instructiunei

(tinenta in adunarea partiala dela Deva).

Prea stimata adunare!

Marita natia romanésca! candu te vei luminá cu invetiaturi, mai alesa natia nu va fi pre pamentu inaintea ta. Cichindealu.

Acestea erau cuventele strigatorului in pustia inainte de acest'a cu vreo 53 de ani. Acest'a era reli-giunea unu preotu romanu persecutatu de sorte, per-secutatu de inimici, persecutatu de ai sei; cu poterea acestoru cuvinte vrú elu se credie o natiune mare, demna de stramosii sei descendenti dein Quirini. Acestea suntu acele cuvinte, cari aru trebui se sa sculpaté in anim'a fiacarui romanu, aceste se-i fia maxim'a, aceste meditatiunile cele mai seriose. Pre-cum aceia, cari au priimitu botezulu, primulu sacra-mentu introdusu de marele reformatoru alu lumii Christu, au trecutú din intunerecu la lumina, asia aceia cari patrundiendu ponderositatea cuventeloru exprimate de venerabilele preotu romanu si voliendu a le dá valóre, voru trece dein obscurantismulu ne-ficientiei la lumin'a progresului si a independintiei na-tionale.

Dati-mi unu punctu afara de pamentu, dice eru-ditul Archimede, si voiu radica pamentulu. Dati, faceti, ca poporulu romanu se aiba scole, si elu va face minuni. Se facemu ca poporulu se invetie, pentru-ca caus'a invetiamentului la noi romanii are o in-semnatare dupla, adeca:

Se ne luminamu, se invetiamu ca se ne creemu o subsistentia mai buna, o viatia mai dulce, mai pla-cuta si mai frumoasa; se invetiamu ca se ne intarimu libertatea sociala, nationala si politica, pentru-ca ace-stea suntu factorii principali ai subsistentiei si feri-cirei nostre.

Trebuie se inaintamu si dein punctu de vedere alu esistentiei nostre nationale, spirituale si materiale, in care privintia stamu in departare gigantica de

statele culte. — Se ne punemu intrebarea: suntemu in stare a ne prepará acea potere materiala si spiritala, de care se bucura alte popóre inaintate? Suntemu in stare a ni-o prepará, déca nu mai curundu, celu pucinu in linia paralela cu natiunile conlocuitoare? Aceste sunt intrebările, carii contienu conditiunea nu numai a unei vieti mai bune si a unei libertati, dara si a independentiei nationale.

Activitatea popóraloru se reduce la urmatóriele trei scopuri principali:

Se nasuescu a'si cascigá sie-si o subsistentia materiale càtu se póte de buna.

Se nasuescu a'si eluptá o libertate adevărata.

Se nasuescu a'si cascigá independentia.

Noi cu deosebire trebuie se inbratiosiamu aceste nasuintie, aceste directiuni cu tóte poterele, cà aceste sunt unic'a cale, care ne va conduce la unu venitoriu mai bunu, mai ferice, si acésta cu atatu mai vertosu trebuie se-o facemu, cà pàna acuma stamu fórte indereptu.

Suntemu seraci, asia e, suntemu seraci, cu tóte cà avemu mosia, care mai mare, care mai mica, si ne place a dice: vomu avea secerisiu manosu, vomu avea culesu in abundantia si totusi suntemu seraci. Càti ómeni nu vedemu cà, de si au o biata de mosia, dupa cumu se dice, si care inaintea elvetianului appare colosale facia de asa, abia o póte duce deintr'o di pe alt'a. De unde vine acést'a? De acolo, cà nu scimu fructificá pucinulu, ne lipsescu poterile materiala de a face lucruri mari, ne lipsesce invetiatur'a, ne marginimu pe langa dical'a vechia, dăr periculósa: cum a traitu mosiulu si tata-meu, voiu trai si eu. Pe langa acésta dicala ne voru inghití straini, vomu devení cód'a celor perfecti.

Saraci'a este reulu celu mai mare, atatu pentru unu individu, càtu si pentru o societate, pentru o natiune. Saraci'a lipsesce pre omu de instrumentele, cu cari si-aru poté creá subsistentia, saraci'a e reu mare materiale, inse e mai mare cá reu morale. Unde'i mare saraci'a, acolo e mare si imoralitatea; esemplu la acesta fia-ne locurile disciplinare, care mai preste totu se afla inpoporate cu saraci. La ori ce conturbari de ordine, de unde cugeta cà potu dobandí ceva fóra ostenéla, seracii sunt cei deintaiu. La unii cá acestia si nasuinti'a spre bene este innadusita; pàna acolo mergu nefericitii, càtu li se pare cà nu sunt nefericiti; intru atàta se dedau cu puse-tiunea loru, càtu nece cugeta la mai buna, tocm'a cá celu ce se nasce si cresce in sclavia, nu vrea se scape de ea.

A batutu or'a a 11., in care facia de acesti nefericiti nu potemu fi indiferenti; acésta ni-o inpune amórea crescinésca, ni-o inpune legamentulu si interesulu nationalu. Iubiti-ve unulu pre altulu si dein acésta ve voru cunósce, cà sunteti invetiaceii mei, dice cartea; ajutati-ve unii pe aliii, si dein acést'a ve voru cunósce soliditatea, caracterulu vostru de romanu.

Este unu adevèru nerestornabile, cà numai acea natiune se póte numi tare, care e avuta.

Poterea materiale a unei natiuni o tormédia prosperitatea individiloru, dein cari se compune natiunea. Déca studiamu societatile statelor, trebuie se ne convingemu despre acelu adevèru, cà unu individu ori pucini, de aru possiede càtu de mare potere, spre ajungerea, spre realizarea unui scopu comunu nu potu efeptuá atata, catu potu mai multi, de si dispunu cu o potere materiale relativu mai mica. Acestu adevèru este stabilitu. Dein acésta urmédia, cà nu se póte numi avuta acea natiune, la care numai pucini séu partea cea mai mica e avuta, fia averea aceea càtu de mare. Dara e tare, e avuta acea natiune, unde averea e comuna, si déca nu sunt averi cá ale lui Cresusu, inse acésta avere intinde mana de ajutoriu spre prosperarea totalitatii, spre independinti'a fiacarni individu. Se vedemu acésta in esemplu: In o comuna séu orasin, unde partea cea mai mare a locuitoriloru sunt avuti, sunt in stare buna, acolo institutiunile comune, precumu baseric'a, scól'a s. a. sunt in stare mai infloritória, decâtu acolo, unde unulu séu doui locuitori dispunu peste averi colossali, inse partea cea mai mare a locuitoriloru sunt meseri.

Epoc'a in carea traimu, pretende multu, fórte multu dela o natiune, carea vrea se ocupe locu gloriosu in cadrulu natiuniloru culte. Cu càtu e statulu in care traimu mai cultu, cu atata are mai mari pretensiuni fatia de noi; cu càtu vremu se avemu mai bune comoditati in viatia, cu atata sunt mai mari si greutatile, cari trebuie se le supportamu, nu numai, dara se le si invingemu, si inca fara a ne vaierá dein caus'a loru.

Si óre ce institutiuni mai secure si mai rationali ne potu conduce la scopulu acest'a?

Lucrulu impreunatu cu diligentia.

Omulu are unele necesitati innascute cu sine, fóra a caroru satisfactiune se simte neindestulitu, nefericitu. Natur'a inse l'a provediutu si cu insusiri, cu ajutoriulu caror'a le póte si indestula. Dupa crearea omului, cá si cum aru fi disu creatoriulu càtra elu: „Vedi tie-ti dau pamentulu cu tóte fruptele lui, cu apele, cu aerulu si cu tóte poterile ce se afla intrensulu, nu numai, dara te provedu si cu acea facultate, cu carea, déca o vei sci folosi si cultivá mai departe, vei poté descoperi tóte poterile naturei, si acele le vei poté folosi spre benele si usiorinti'a ta.“ Cu unu cuventu, suntemu nascuti spre lucru; a lucrá este missiunea, destinatiunea. Inse a lucrá in intiellesulu acest'a nu este greutate, nu, ci numai conditiunea fundamentale a prosperarei si destinatiunei nóstre cá ómeni. De aceea nu este mai mare nefericire, decâtu déca o natiune traiesce in lene, in moleciune. O astufeliu de natiune, unu astufeliu de poporu, fia'i relatiunile esterne ori càtu de favorabili, inbiie'lu natur'a cu ori ce feliu de tesauere, va fi seracu trupesce, seracu sufletesce, va fi delasatu si

prein progressulu natiuniloru diligente totu mai multu strimtoratu, pâna ce elu de sine se va vescedi, se va nimici. Natiunea, poporul neactivu nu are venitoriu.

Inse cá o natiune, cá unu poporu se fia fericitu si indestalitu, nu e de ajunsu numai se fia activu, se fia lucratoriu. Omulu neinvetiatu ori câtu va lucrá, nu va potea progressá alaturea cu celu invetiatu, cu celu espertu in inventiunile moderne, pentru-cá nesciéndu'si impartí lucrulu, nu'lu va fini bene. Essemple avemu in economii nostri dela sate. In comunele nóstre romane vedemu, cá abia câte unulu doi economi potu ajunge la o stare de midiulocu asia numita, si partea cea mai mare abia o duce de pe o dí pe alt'a, pentru-cá nu sciu cultivá pamentulu, singurul isvoru de venitu; nu sciu, nu se pricepu la crescerea viteloru etc.

Mii si mii de isvóre suntu ascunse in natura, cu cari ne-amu poté creá o stare materiale mai favorabile. Dara ce ne tolorescu acéste, déca séu nu le cunóscemu, séu nu le scimu întrebuintiá rationalu si cu scopu. Póte avea pamentulu ori-ce potere productiva, cá déca nu cunóscemu acést'a potere productiva, déca nu scimu economisá, nu vomu avea secerisiu bunu. Unu maestru póte siedé totu langa taraba, cá déca nu cunóscce inventiunile mai noue de a lucrá, lucrulu lui nu va avea nece unu progressu, remane ipdereptu in privinti'a materiale. Si asia suntemu cu ori ce lucru, lumea inaintédia, si noi trebue se mergemu cu ea.

Deci urmédia, cá déca volimu cá starea nóstra materiale se devina dein dí in dí mai favorabile, mai segura, pre langa lucru si diligintia se recere desteritatea, harnici'a de a ne duce lucru in deplinire, conformu cerentiei progressului popóraloru inaintate in sfer'a acést'a, si fiendu-cá acést'a insusire nece unu omu, nece o natiune nu-o aduce cu sine candu se nasce, ci si-o apropiédia prein studiu necontentu, si datorinti'a nóstra principale este a ne îngriji de midiulócele prein cari aceste se potu realisá, si prein cari ne potemu formá o inteligintia in tóte ramurile industriei.

Si singuru numai o cale este carea satisface tuturoru acestoru cerintie, si acésta unica cale este scóla.

Déca vremu se dispara saraci'a deintre noi, déca vremu se ne radicamu si asecuramu poterea materiale a natiunei, déca vremu cá artea si industri'a se se inpatriedie intre noi, déca vremu se fimu egali cu alte natiuni culte, se avemu libertate adevérata, se fimu independenti: atunci totu pondulu se'lu punemu pre scóla, pre invetiamentulu poporului, dein a carui sudóre traimu, dela cornulu aratrului si pâna la birulu consiliariului se ne fia devis'a: redicarea poporului, formarea unei clase de midiulocu.

Si éca tempulu bene venitu de a contribui cu denariulu nostru pentru caus'a sacra a invetiamentulu poporului. Unu degetu singuru face fórté pu-

cinu, inse cinci la olalta facu mai multu, éra diece facu si mai multu. Se ne ajutamu noi, pâna ne voru ajutá alti; se scótemu poporul dein saraci'a spirituale si materiale, se'lu scótemu din nescientia.

Nescienti'a si saraci'a se insociescu un'a pe alt'a, cá si corpulu cu umbr'a sa. Si déca saraci'a in sine e reu mare, atunci nescienti'a, obscurantismulu spirituale e si mai mare reu, de órece nescienti'a este isvorulu, inceputulu saraciei. Asia dara numai nescienti'a este caus'a celoru mai multe rele, ce se intempla in societate. Nescienti'a innadusiesce facultatea, prin care am poté folosi lucrulu nostru, prein care ne amu potea cascigá isvóra de venitu, ba innadusiesce si instinctulu de a se poté emancipá de sub saraci'a. Omulu cadiutu in saracia crede cá este imposibile cá se mai scape dein starea in care-lu tiene nescienti'a. Scimu dein istoria, dein acést'a martora a vietiei, cá popórale confundate in nescientia, ori-cátu a fostu pamentulu loru benecuventatu dela natura, au remasu totudeaun'a sarace, apoi si desconsiderate. — Pamentulu Fenicieniloru câtu erá elu de sterile, si totusi istori'a vechia nu ne arata unu poporu mai avutu, decâtu chiaru poporul fenicianu; diligenti'a si studiulu i-au adusu la acésta pusetiune. Pamentulu Indiei a fostu si este celu mai benecuventatu de natura, si ce a facutu nescienti'a locuitoriloru? Ei dau in schimbu lucrurile cele mai pretiöse pe nimicuri sclipitiöse, dara fóra pretiu. Nescienti'a corupe si instinctulu naturale. — Nescienti'a este predominanta de superstitiuni si servilismu. De aceea in poporul unde e mare nescienti'a, e mare si inmoralitatea, si acolo libertatea nu póte prinde radecini. Poporului confundatu in nescientia in desiertu 'i vorbesci de libertate, cá elu nu are idea de ea, si de aceea de regula poporul nesciutoriu, este domnit de cele mai sarace legi. Scimu cá poporul grecu, pâna erá in starea primitiva, erá condusu de legile draconice; dupace s'a mai desvoltatu, venira legile lui Solonu si asia mai departe. Pentru cá cineva se se póta bucurá de libertate, trebue se scia ce insemnédia a fi liberu. Acést'a ni-o spune istori'a popóraloru. cari au dusu si ducu rola politica in lume.

Fericirea, prosperitatea unei natiuni depinde dela individii, dela ómenii dein cari se compune natiunea, éra ómenii numai prein educatiune, prein scóla se facu ómeni in intielesulu adevératu. Asia éra natiunea, carea vrea se fia fericita, idestulita si libera are oblegamentulu morale de a'si pregatí individiu, acést'a nu se póte efeptuá, decâtu prein scóla.

Deci cu totu dreptulu potemu dice: cá natiunea principale spre asecurarea si prosperitatea materiale, spre noi, simtiului morale, este educatiunea poporului.

Ce intielegemu sub moralitate? Cualitatea fapteloru umane si sum'a causeroru, cari conducu pre omu la fapte.*) Lucrarea omului cá efectulu causei

*) Nu intielegemu acésta defnitiune a moralitatei. Cali-

provenitoriu dein o judecata séu insertiune seriósa, contrage dupa sine meritulu séu nemeritulu faptei. Esperienti'a ne invétia, cà lucrarea, efectulu fapteloru complenite de ómeni fóra scientia si firesce si saraci, este de multe ori teribila, si atari ómeni suntu capaci de tóte escessele. Se privimu numai list'a incarceratiloru si ne vomu convinge, cà cea mai mare parte suntu de aceia, cari suntu needucati si miseri.*)

Si fórté usioru ne vomu convinge si despre caus'a acést'a. Omulu saracu si needucatu inca vrea se-si cascige o stare buna, se-si cascige avere, comoditate, si cá se-si póta ajunge acestu scopu, recurge la ori ce feliu de midiulóce, si déca poff'a de a avea 'lu predomnesce, nu cauta la oblegamentulu seu morale facia cu de-aprópele seu, numai se'si ajunga scopulu, apoi cum, si pe ce cale se'lu ajunga, aceea pentru elu nu multu face. Individulu cu simtiemente nobili totudeaun'a are de cinosura a fapteloru sale oblegamentulu seu morale càtra de-aprópele lui.

Si apoi prein ce se póte cultivá simtiulu nobile? prein ce se póte potentiá simtiulu morale? prein atari midiulóce cari formédia priceperea, si acestu midiulocu este instructiunea poporului.

In raportulu regimului francesu dela 1863 despre starea tierei aflamu urmatóriele: „E de lipsa cá tier'a se ia in consideratiune acelu adevèru: cà sumele spesate pe scóle voru fi pastrate prin acele sume, cari voru trebui spesate pe carcere. Doue lucruri se potu observá in viati'a nóstra de statu, continua raportatulu, numerulu celoru ce frecuentédia scól'a, cresce neincetatu, asia catu dela 1848 incóce s'au inmultitu cu unu milionu, si dein contra, numerulu criminalistiloru au scadiutu, si in acelu departamentu, unde publiculu se interesédia de scóla, acést'a e totudeaun'a plina, pre candu carcerulu dein capital'a departamentului e golu.“

Avemu 148 §§-fi pentru promovarea scóleloru, inse noi pàua se voru essecutá conditiunile dein acei §§-fi, se ne ajutam noi pe noi, cà si D-dieu ne va ajutá. Se punemu umèru la umèru, cà, ce nu va poté unulu, vomu poté mai multi. Unde'i unulu nu'i potère, unde'su doi potèrea cresce, dice poetulu.

In tóte partile se infientiédia scóle superiori popolari, scóle civili, scóle comerciali, numai noi nu ne potèmu organisá nece cele satesci.

Fia numai conducatorii comuneloru, preotii, notarii, judii si invetiatorii energiosi si conscienciosi, jaca-le la ànima desteptarea poporului, arate popo-

tatea fapteloru umane? Care calitate? Cine definesce acea calitate? Curiósa definitiune.

Red. Tr.

*) Ai dis'o si mai susu, aprópe cu aceleasi cuvente; inse temnitiele nici-decumu nu sunt numai ele de sene unu criteriu de ajunsu, pentru cá dupa acela se'ti poti formá judecata justa despre moralitatea séu immoralitatea unui poporu. Mii si sute de mii ajungu in temnitie rele, nu pentru crime, ci numai pentru cà asia place tiraniloru, carii de ómenii bogati, dara criminali, se temu; séu cà acestia 'i corupù, éra de saraci nu se temu.

Red. Tr.

rului pe toti pasii, cà fóra invetiatura vomu disparé dein sírulu popóraloru, destepte pe poporu, cà s'au schimbatu relatiunile vechie si cà trebue se ne schimbam si noi, si poporulu va fi aplecatu, cà poporulu romanu este poporu bunu si ascultatoriu, déca vede cà cei pusi la fruntea trebiloru lucra dein cunoscintia si nu venédia numai interessulu propriu. Deci:

Mai in tóte comunele este asia numitulu inprumutu de statu; acesta este unu midiulocu fórté potente de a ne ajutá scólele nóstre, trebue capacitati pe cei neprecepti, cà unulu singuru ce folosu pucinu póte avea dein acelu inprumutu, respective dein procentele lui, inse déca se va concede pe sém'a scólei, va aduce unu folosu nespusu. Numai conditiunea principale aci este, cà se nu ne folosimu de nescienti'a poporului, ci se fimu conscienciosi in administrarea aceluia.*)

In tóte comunele este asia numitulu carcimaritu de trei luni, care este alu fostiloru coloni.**)

Conlucre fiacare antistia, cá si venitul acestui se se dea pe sém'a scólei, si eata avemu doue fondurelle, dein cari vomu poté ajutá scól'a, acestu unicu institutu, prein care potèmu scapá de obscurantismu, prein care potèmu luminá poporulu si a'lu aduce la cunoscintia de sine.

Se mai póte ajutá caus'a scólei si prein alte midiulóce, d. e. in fiacare comuna séu este unu asia numitu locu comunale, séu déca nu este, in tóta

*) Se vede cà dn. dissertatoriu inca nu aflase in acestu respectu anume doue impregiurari: cà inprumutulu de statu dela a. 1854 facutu de comunele rurali, au apucatu in partea sa cea mai mare in pungile speculantiloru chiamati pe sub mana in tíera de càtra mai multi functionari, totu speculanti; éra càtu mai este in manile comuneloru, in cele mai multe casuri li s'a interdísu a'lu dedicá scóleloru.

Red. Trans.

**) Inse si aci damu preste una pedeca seriósa. Asia este, venitul dein „carcimaritulu“ comuneloru rurali pe cele trei luni dein urma ale anului, intra in lad'a comunale; dara auctoritatile politice in cele mai multe casuri interdícu strinsu destinarea acelu venitulu pe sam'a scóleloru, mai virtosu déca aceea scóle sunt confessionali; éra legea dein 1868 cea cu faci'a dupla a lui Janus, ii ajuta in luarea mesurèloru prohibitive. Dara auctoritatile politice ungueresci mai au si alte cause ale loru speciali, rezervate, au si preteste fórté plausibili, pentru cá se interdica cu severitate ori-ce ajutoriu pe care aru volí — déca aru volí — se dea comunele la scólele confessionali. Asia de ess.: amu ajunsu, cá nu numai notarii, ci si primarii comuneloru rurali, pe alocúrea si alti deregatori, se traga dela comuna salariu anuale fixu pentru servitiulu loru, care in dilele nóstre, in acésta epocha a unei birocratii de moda noua, este multiplu, si adesea impreunatu cu responsabilitate mare. Dar' apoi diurnele „domniloru“ cati venu si mergu pe la comuna, de unde se se plátésca? Se intielege cà mai totu dein „lad'a satului.“ Toti aceia carii sunt determinati in cugetu curatu a sustienia la romani scóle confessionali bune, trebue se'si fremente mentea pentru desco-perirea si deschiderea altoru venituri sigure si suficiente, a caroru intrebuintiare se nu dependa nici dela grati'a domnului „solgabirau,“ si nici chiaru dela a domnului ministru. Nu primarii, nici notarii comunali voru infientia scóle confessionali. Cu tóte acestea, se nu desperamu intru nimicu: Roma non uno die facta.

Red. Trans.

primavér'a se se cuprinda unu anumitu teritoriu dein partea aceea de hotaru, care este in calcatura (islaz, nemasiu) si acela semenandu'lu cu unu feliu ori altulu de cereale, si lucrandu'lu in comunu, venitulu productului se se destinedie scólei. E lucru naturale, cà conductorii trebue se fia acurati, pentrucà in casulu contrariu, observandu poporulu ceva interessare propria, de buna séma de alta data nu se va ferí de lucru.

Aceste si inca nenumerate ocasiuni suntu pe la sate, dein care s'aru poté ajutá scól'a.

Numai inainte cu curagiu, cà neinteresarea aduce desperare, desperarea molesiune, carea este inceputulu tuturoru releloru dein lume. Numai vo'ia si tóte se voru poté. Se ne tienemu de devis'a: Voiesce si vei poté, luminédia-te si vei fi.

Dev'a in 23 Iuniu 1873.

Teodoru Petrisioru,
prof. preparandiale.

Colectiune de diplome

d'in diplomatiulu comitelui Iosifu Kemény, care privescu mai alesu pe romàni (valachi).

(Urmare.)

1465. Supp. C. D. T. IV. p. 128.

Regele Mateiu restitue libertatile Bistritiei.

Budae sabb. prox. post fest. b. Marci Evgl. Mathiae I. Literae, vi quarum concedit, ut Bistricienses Castrum ejas per „Ducem (sic.) Joannem de Hunyad“ antea exstructum diruere, et e lapidibus ejus Urbem ipsam muro cingere valeant. Unaque titulum perpetui Comitis Bistriciensis tollit, et Bistriciensibus antiquam libertatem restituit.

Originale in Arch. Bistricien.

Edidit per exstensum Eder in Schaeseo p. 246. 247.

1466. App. D. Tr. T. VI.

Diploma de donatiune a regelui Mateiu, prin care arata favórea sa nu numai càtra famili'a dela Cincisiu, consangena cu famili'a Corviniloru si acumu cunoscuta prea bene dein documentele precedenti, ci favórea lui Mateiu se intende si preste alte familii romanesci infratite (condivisionales) cu a cincisianiloru, anume Nicolae Supra dela Lingina, Dragota, Michailu si Dimitrie dela Silvasiu. Regele scutesce pe locuitorii aceloru comune de tax'a ce se luá, anume dela romani, sub titlu de cincidiecim (quinguesima), adeca a cincidiec'i'a vita, mare séu mica, pe sam'a fiscului.*

Manus propria Dni Regis.

Nos Matthias Dei gratia Rex Hungariae, Dalmatiae, Croatiae etc. memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit Universis. quod nos consideratis fidelitate, et fidelibus servitiis fidelium nostrorum nobilium Ladislai et Sandrini de Cholnok, ac Dan et Joannis similiter de Cholnok, nec non Nicolai Supra de

*) Se intielege cà apoi acei locuitorii avea se apere acelea tienuturi incontra invasiuniloru de turci si de alti banditi, precum se mai scie si dein alte documente.

Lengene; Dragota, Michaelis et Demetrii de Zylvasi fratrum condivisionalium dictorum Ladislai, et Sandrini, per eos nobis, sub locorum et temporum varietate, cum summa fidelitate exhibitis et impensis possessiones eorundem Cholnok predictam, ac Felső-Zylvás, nec non portiones possessionarias in possessione Lengene praedicta in Comitatu de Hunyad et Districtu de Hatzak existentes, habitas, consequenterque populos, et jobbagiones in eisdem commorantes ab omni solutione quinguesimali nobis in fisco nostro Regio singulis annis provenire debente, in perpetuum ex speciali nostra gratia, et autoritate nostra Regia eximendas duximus. et supportandas, imo eximimus, et supportamus praesentium per vigorem, quo circa vobis fidelibus nostris universis Dicatoribus, et exactoribus hujusmodi proventus nostri quinguesimalis in praefato Comitatu Hunyad pro tempore constitutis praesentibus et futuris, praesentes visuris, firmissime praecipientes mandamus, quatenus praefatos proventus quinguesimales super praefatas possessiones praefatorum Ladislai, et Sandrini, nec non Dan, Joannis, Michaelis, et Demetrii, Cholnok et Felső-Zylvás vocatas, ac portiones possessionarias in jam dicta possessione Lengene habitas, populosque et jobbagiones in eisdem pro tempore commorantes dicare, vel ad solutionem hujusmodi proventus quinguesimalis contra formam praemissae nostrae exemptionis adstringere, et compellere nullatenus praesummat, nec sitis ausi modo aliquali. Praesentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum Budae in vigilia natiuitatis B. Joannis Baptistae anno 1466. Regni nostri anno 9. Coronationis vero 3.

Inseruit has Literas Jos. Benkő Transilvaniae suae specialis msto, ubi de possessione Csolnakos scribit.

In Grationalibus Mathiae I. Regis Michaeli Apaffi in nota infidelitatis ob rebellionem convicti elargitis anno 1467. 20. Nov. haec leguntur:

C. D. T. III. p. 297.

Regele Mateiu dà gratia si restitue averile unui aristocratu anume Michailu Apafi, carele inca fusese unulu dein acei ce rebellasera in contra lui si alesesera pe Georgie voda de rege. Acestu decretu alu regelui Mateiu are dat'a dela Totrusiu séu Trotusiu, dein principatulu Moldoviei, unde se aflá elu pe la Novembre cu óste mare spre a umilí pe Stefanu Domnulu Moldovei, pe care se maniasse dein unele cause, ce inca nu sunt diluoidate de ajunsu.

Nos Mathias etc. etc. . . . ex benignitate nostra Regia, qua delinquentibus veniam, et lapsis sublevamen solemus impertiri, jurisque rigorem lenitate misericordiae solemus temperare, Nobili Michaeli Apaffi de Almárek Capiti. quoque possessionibus etc. . . super eo, quod cum novissime Nobiles et Incolae partium Transilvanarum Regni Nostri disci . . . salutisque et honoris eorum obliti, a fidelitate, quam nobis, et sacrae Coronae dicti Regni nostri Jurejurando promiserant, defecissent, et contra nos easdem partes ingressos, exercitu aliter insurrexissent, ipse etiam Michael Apaffi postposita fidelitate, qua nobis tenebatur, quantum in eo fecit, inter Incolas praedictos se nobis emulum praebuit, et propterea notam perpetuae infidelitatis de Jure et consuetudine

Regni nostri manifeste incurrerit, gratiam et misericordiam duximus faciendas speciales, imo facimus praesentium per vigorem. *) Dat. Moldaviae in Oppido Tatrus Die Dom. prox. p. festum B. Elisabethae V. a. D. 1467.

1467. post 4. Nov. App. D. Tr. T. VI.

Trecundu regele Mateiu spre Moldov'a prin Secuime si standu cevasi in Baraoltu (Baroth) in Trei-Scaune (Háromszék), de aci dete una diploma de donatiune lui Petru husariulu dela Turnesiu, care castigà cu acea ocasiune comun'a St. Petru dein comitatulu Doboca, confiscata dela Stefanu si Sigismundu de Dragu pentru rebelliune.

1467. Datum in Baroth Sabbato p. p. festum Emerici Ducis. Matthiae Regis Mandatum ad Conventum ecclesiae de Monostor, ut Petrus Huszár de Thornös obmerita „per eum nobis, et sacrae dicti Regni nostri Hungariae coronae in nonnullis exercitiis nostris, cum maxima sui sanguinis effusione constanter exhibita“ ejusque posterii universi statuatur titulo donationis, et juris Regii in Dominium possessionis Szentpéter in Cttu Doboka existentis, quam Stephanus et Sigismundus de Drag, per notam ex eo amiserant, quod rebelli Joanni Grof alias Vayvodae Transilvani adhaeserent. Homines Regii ad hanc statutionem designantur: Joannes R... ch, et Simon Therek.

Exstat in Arch. k. Monostoriensi XIV. 159.

1467. 25. Dec. App. D. Tr. T. VI.

Regele Mateiu reintorcunduse dein Moldov'a, la Brasiovu, in dio'a de Craciunu se aflà la St. Nicora**), de unde committe conventului dela Clusiu, cà se introduca pe fratii Valentinu si Ladislau dela Teucu in dominiulu comunei Luna dein comitatulu Dobocei, cadiuta la fiscu prin mórtea lui Georgie dela Lun'a, caruia 'i lipsisera hereditii.

Acestu documentu se afla in duoe originali, emanate dein aceeasi di, dara unulu coprende mai multu de càtu celalaltu, pentru cà in acela Mateiu spune, cà avendu mai deunadi (superioribus diebus) batalia cu Stefanu voivodulu Moldovei, in aceeasi anume acelu Valentinu a luptatu cu mare barbatia si curagiu. (Scie-se cà in acea batalia dela Bai'a regele Mateiu erà p'aci se'si pérda viéti'a).

1467. Datum in Szent-Miklós in festo nativitatis Domini. — Matthiae Regis mandatum ad Conventum de K. Monostor, ut Valentinus Theuke de Theuk, ac per eum frater ejus carnalis Ladislaus Theuke statuatur in Dominium possessionis Lona in Comitatu Doboka existentis deficientis condam Georgii de Lona. — Margini hujus mandati inscripta est signatura, quod huic statutioni contradixerit vidua dicti Georgii de Lona, ejusque filia.

Originale exstat in Arch. K. Monost. V. 270.

Aliud Originale hujus mandati sub eodem dato expediti exstat itidem in eodem Archivo, in hoc posteriori mandato merita dicti Valentini Theuke sic recensentur:

*) Grationales hae exstant in Litteris Blasii Magyar Vayo. Transilvanni de anno 1473. Vidè: C. D. T. III. p. 363.

**) Szent-Miklós, romanesce Santu-Nicóra, este nomenclatur'a magiara ce se dà la siepte comune dein Transilvani'a. In Scaunele secuiesci Odorheiu, Murasiu, Ciucu, sunt 4 Szt.-Miklós, dara totu asia sunt alte 3 in comitatele Doboc'a, Clusiu, Cetate-de balta. Red.

„Is quippe Valentinus dum superioribus diebus partes Moldaviae cum exercitu nostro intrassemus, ibique quadam nocte cum Stephano Vayvoda Moldaviensi conflictum habuissemus, tunc in eodem conflictu inter caeteros aulae nostrae milites, et familiares pro posse suo, cum hostibus, ut audax vir certavit.“ Haec in anteriori exemplari originali hujus mandati non recitantur.

Ibidem: V. 329.

1467. Supl. C. D. T. IV. p. 170.

Epistol'a regelui Mateiu, prin care face cunoscutu locuitoriloru Transilvaniei, cà in diet'a generale s'au luat mesuri de reforme salutarie, era in càtu pentru dominiale regesci si pentru veniturile fiscali, s'au decisu intre altele, cà regii se nu mai instrainedie in nici-unu modu si dein nici-o cauza districtele Fogarasiu, Omlasiu si Radna dein Transilvani'a, ci acelea districte se remana totu-deauna la manile regiloru Ungariei, cà se le aiba de indemana pentru acelea casuri, in care s'ar afla cu cale cà se se dea la càte unu Voivodu de ai Moldovei séu de ai Munteniei, deintre cei destronati si espatriati, pentru cà se aiba pe unii cà aceia de indemana, spre a tiené cu ei totudeauna in frica si respectu pe moldavoromani. *)

Matthiae Regis literae ad Transilvanos, in generali Diaeta statutum haberi de meliori statu Regni, circa bona regalia, et proventus fiscii, et ne unquam Fogaras, Omlás et Radna aliis conferantur.

Habentur in Epist. Corvin. P. III. p. 11.

Meminit Eder in Felmero p. 146.

Edidit Katona T. XV. p. 240.

(Va urma.)

Nr. 203 — 1873.

Procesu verbalu

luatu in siedinti'a lunaria a comitet. asoc. trans. tienuta in 28. Augustu c. n. 1873 sub presidiulu dlui vicepresied. Iac. Bologa, fiendu de facia domnii membrii E. Macellariu, I. Hanni'a, I. Tulbasiu, Z. Boiu, V. Romanu, dr. I. Nemesiu, dr. D. Racuciu, I. V. Rusu si I. Cretiu.

§ 89. Magistratulu cetatienescu si scaunalu sub datulu 17. Iuliu a. c. Nr. 5172 face cunoscutu, cumu-cà ministeriulu reg. de interne prin emissulu seu dein 10. Iuliu a. c. Nr. 9429, au denegatu aprobarea modificatiuniloru facute de adunarea gen. dela Fogarasiu dein 1871, la §§ 7 si 22 dein statutele asociatiunei, in sensulu acela, cà si persóuele si corporatiunile morali se póta avé votu in adunarile generali prin plenipotentiatii sei.

Ministeriulu aduce de motive, cumu-cà prin modificatiunea intentionata nu se pote ajunge inaintarea scopului asociatiunei, dein cauza, ca déca respectivii

*) Acésta politica si lege o decopiase diet'a generale a Ungariei dela romanii antici, la carii ii voru fi reflectatu archiereii si alti ómeni invefiati veniti mai alesu dein Ital'a la Bud'a; dara ungurenii fórte dedati a calca chiaru legile facute de ei si roborate cu juramentu, pucinu dupa aceea o calcara si pe acést'a, si asia districtele romanesce Fogarasiu, Omlasiu, Radna (nu cea dein Ungaria, ci cea de càtra Bistritia) curendu au ajunsu dein mana in mana, au fostu supte, spoliatae, administrate nepuspu de reu. Red.

representanti n'ar capetá instructiuni dela tramitatorii loru, atunci ar validitá opiniunea loru propria, ér nu a asociatiunei, ér candu ar capetá instructiuni, atunci ar face mai cu neputintia séu la tóta intem- plarea ar ingreună rezultatulu favoritoriu alu consultatiuniloru; afara de aceea o atare modificatiune nu sta in consonantia cu scopurile si natur'a unei asociatiuni, ce conditionéza o lucrare individu ale científicá (Nr. prot. ag. 170 1873.)

Se ia spre scientia cu aceea observare, cá acesta impregiurare se se aduca la tempulu seu la cuno- scientia adunarei generale a asociatiunei.

§. 90. Domnulu cav. Ioanu Puscariu la pro- vocarea comitetulu dein 8. Iuliu a. c. Nr. 155 re- scrie, cumca nu e nici posibilu nici necesariu, cá se trameta incóce albulu elaboratu de domni'a sa, ci opinéza, cá asociatiunea se esmita una comisiune dintre membrii sei aflatori in Bud'a-Pesta, carea ca- stigandusi informatiunile necesarie immediatu dela autorulu, se'si dea opiniunea sa (Nr. prot. ag. 172 1873).

Se ia spre scientia cu aceea, cá cuprinsulu amin- titei scrisori se se aduca la cunoscientia proximei adunari generale, spre a lua ulteriórele dispositiuni, ce se voru aflá de lipsa in obiectulu dein cestiune.

§. 91. Domnulu A. P. Alexi, doctorandu in fi- losofia la universitatea dein Gratiu, aduce la cuno- scientia, cumca la adunarea generale va disertá de- spre: „cultur'a poporulu romanu dein Daci'a supe- riora, in oglind'a desvoltarei si a conditiuniloru sale de prosperitate.“ (Nr. prot. ag. 176 1873).

Se ia spre scientia cu aceea observare, cá susu amintitululu domnu, conformu punctulu 11 dein pro- gram'a satorita pentru viitori'a adunare generale, se se provóce a-si tramite elaboratululu seu, de timpuriu la presidiulu asociatiunei, dupace adeca se va publicá prein diarie, terminulu tienerei adunarei generali deja amanate pre tempu nedeterminatu.

§. 92. Escelentia sa domnulu presiedinte alu asociatiunei, Ladislau Bas. Baronu de Popp, cu pri- vire la scrisórea comitetulu dein 18. Iuliu a. c. Nr. 166, sub datulu 9. Augustu a. c. rescrie, cumca con- simte cu amanarea adunarei gen. pre tempu nede- terminatu, dein caus'a colerei, opinéza cá se nu se con- chiamo adunarea gen. pana candu nu va incetá de- plinu aceea epidemia, in totu cuprinsulu Transilva- niei. Ar fi inse consultu cá pentru casulu candu impregiurarile sanitarie n'ar permite, cá adunarea gen. se se póta tienea pàna catra finea lui Septembre, multu diumatatea lui Octombre anulu curentu, comi- tetulu se satorésca budgetulu pre 1874, adoptandu pre celu dein 1873, cá astfeliu se se póta escrie con- cursele la stipendiale asociatiunei.

Totu odata escelentia sa domnulu presiedinte arata, ca au facutu pasi la locurile competente, cá doritorii de a participá la adunarea gen. se potu ca- latori pre drumulu feratu cu unu scadiementu de 5% din tacs'a satorita, adeca cu pretiulu de diumetate,

si cá despre rezultatulu acestoru pasi, la tempulu seu, va in cunoscientiá pre comitetu (Nr. prot. ag. 191 1873.)

Se ia spre scientia si comitetulu pentru casulu, candu dein caus'a impregiurariloru sanitarie, adunarea generale nu s'ar tiené pana la tempulu indigitatu de escelenti'a sa domnulu presiedinte, si-va tiené de da- toria pe bas'a budgetulu satoritu in anulu trecutulu de adunare generale dela Sabesiu, a emite disposi- tiunile recerute pentru publicarea concurselorlu la sti- pendiale asociatiunei devenite vacante.

§. 93. Redactiunea Transilvaniei sub datulu 9 Augustu a. c. aduce la cunoscientia, cumca pe cale postale au tramisu la comitetulu asociatiunei câte unu exemplariu dein „Column'a lui Traianu“ pe anii 1870, 1871, 1872 si 1873 daruita de domnulu B. P. Hasdeu si 10 ecsemplare dein cele 6 opere dein bi- bliotec'a de lectura a domnului I. M. Riureanu, cu acelu scopu, cá dein aceste opere pre catu voru ajunge, se se imparta cate unu ecsemplariu si pe la institutele nationale, dupa buna chipsuire a comitetulu (Nr. prot. ag. 192, 1873).

Opurile daruite se primescu pre langa espre- siunea recunoscientiei protocolarie, si retienenduse câte unu ecsemplariu pentru bibliotec'a asociatiunei, celelalte ecsemplare prisosítórie se se imparta pentru bibliotecele seminariale dein Blasiu si dein Sibiiu, pentru bibliotecele gimnasialoru dein Blasiu, Brasiovu, Naseudu si Bradu, in fine pentru bibliotecele scóle- loru elementarie dein Resinariu, Orlatu si Saliste.

§ 94. Institutulu de creditu alu Albinei prin charthi'a sa dein 18. Aug. cere a se predá domnului vicepresiedinte Iac. Bolog'a alu 2-lea ecsemplariu dein cheile dela cass'a Albinei, depuse spre pastrare in cass'a Wertheimiana a asociatiunei. Acelea chiei s'au si predatu in 20. Aug. 1873. (Nr. prot. ag. 195, 1873).

Spre scientia.

§ 95. Directiunea despartimentulu cerc. alu Blasiului (XX.) asterne protocolulu adunarei generali cerc. dein 3. Aug. a. c. si protocolulu siedintiei sub- comitetulu dein 9. Aug. a. c. Dein amentitele pro- tocóle intre altele resulta urmatórele lucrari:

1) Se constatéza cumu-cà siedintiele subcomite- tulu nu s'au potutu tiené regulatu in tóta lun'a, dein causa, cá nu s'au infaciosiatu membrii in nu- merulu recerutu prin § 15 dein regulamentulu aso- ciatiunei.

2) Agenturile com. dupa incercarile facute pàna acumu nu s'au potutu infientiá. Adunarea cerc. a venitu la convingere, cá agenturile comunali s'ar poté formá prin intrevenirea protopopiloru tractuali, deci ordinariatele romane se fia rogate de càtra comi- tetulu centrale, cá se provóce pre protopopii re- spectivi, cá densii cu ocasiunea visitatiuniloru cano- nice, se indemne pre poporeni, a se face membrii ordinari ai asociatiunei ori ajutatori ai despartimen- tulu (p. 5).

3) Se alege de nou subcomitetulu pre trieniulu

1873—1875 in persónele domniloru Ioanu Antonelli, directoriu, dr. Victoru Mihali, Bas. Moldovanu, I. Moldovanu, Nic. Solomonu, Ales. Neagoi si Stefanu Popu membrii.

4) Se aduce la cunoscintia, cumu-cà dn. canonicu I. Fekete a abdisu de postulu de colectoru alu asociatiunei. (Nr. prot. ag. 196, 1873.)

Lucrarile cuprinse in amintitele protocóle se iau in generalu spre scientia, si totu-odata se decide a i se rescrie respectivei directiuni, cumu-cà in caus'a invenirei protopopiloru cu ocaziunea visitatiuniloru canonice in tracturile respective, spre a se procurá membrii ordinari si ajutatori pre sém'a asociatiunei, se voru face pasi receruti la veneratele ordinariate romane. Membrii subcomitetului in persónele indigitate se aproba. Demisiunea dlui canonicu I. Fekete dein postulu de colectoru se primesce, si in locui se alege de colect. dlui canonicu I. Antonelli, carele totu-odata este si directoriu despartimentului respectivu.

§ 96. Domnulu cassariu alu despartimentului cerc. alu Fagarasiului N. Cipu cere a i se tramite 2 contiuri dein registrulu B. In necsu cu acesta secretariatulu raportéza, cà in 22. Aug. a. c. i-s'au si espedatu 15 cóle dein numitulu registru. (Nr. prot. ag. 197, 1873.)

Spre scientia.

§ 97. Stipendiatulu asociatiunei Petru Dehe-lianu, ascultatoriu de filosofia la universitatea dein Gratiu, tramite in loculu coloquialoru pre semestrulu alu II-lea 187²/₃ unu testimoniu, dein carele se constatéza, cumu-cà densulu a luat parte la exercitiale seminariului filologicu dela universitatea dein Gratiu, care exercitii suntu cá nescari pregatiri pentru profesoratu. (Nr. prot. ag. 177, 1873.)

Spre scientia.

§ 98. Se presentéza documentele de progresu pre semestrulu alu II-lea a anului 187²/₃ dela urmatorii stipendiatu ai asociatiunei:

1) Unu testimoniu a lui Bas. Mihaila Lazaru, ascultatoriu la facultatea tehnica in Vien'a cu progresu fórte bunu. (Nr. prot. ag. 160, 1873.)

2) 6 testimonii a tenerului I. Baiulescu, ascultatoriu la facultatea tehnica in Gratiu cu progresu parte mare fórte bunu. (Nr. prot. ag. 180, 1873.)

3) Indicele de lectiuni a tenerului Mich. Rusu, ascultatoriu de drepturi la academia dein Sibiiu, cu progresu mare parte de prim'a classa. (Nr. prot. ag. 179, 1873.)

4) Unu documentu a tenerului Pintea Terno-veanu, ascultatoriu de silvicultura in Mariabrunn, cu progresu fórte multiamitoriu. (Nr. prot. ag. 181, 1873.)

5) Testimoniulu de maturitate a lui Georgie Oca-ciu, gimnasistu absolutu la gimnasiulu romanu dein Brasiovu cu calcululu generalu de maturu. (Nr. prot. ag. 167, 1873.)

6) Testimoniale a lui Nic. Neamtiu, absolutu de a VII. clasa la gimnasiulu de statu dein Sibiiu cu

calcululu generalu de precelentu (Nr. prot. ag. 194, 1873), a lui Aur. Iechimu, absolutu de a VII. clasa la gimnasiulu rom. cat. dein Alb'a-Iuli'a cu calcululu generalu de precelentu (Nr. prot. ag. 199, 1873) si a lui Adamu Sirlincanu, absolutu de a VII. clasa la gimnasiulu dein Naseudu, cu calculu generalu de prim'a cu eminentia (Nr. prot. ag. 161, 1873), si in fine

7) Testimoniulu lui Petru Neamtiu, scolariu in prim'a clasa la scóla reale romana dein Brasiovu cu calculu generalu de prim'a, si a lui Ioanu Gog'a, scolariu in prim'a clasa la scóla comerciala romana dein Brasiovu cu calculu generalu de prim'a cu eminentia. (Nr. prot. ag. 167, 1873.)

Spre scientia.

§ 99. Directiunea despart. cerc. alu Brasiovlui (I.) cu charthi'a de sub Nr. 27 tramete 66 fr. v. a. cá tacse obvenitórie dela 14 domni membrii ordinari ai asociatiunei trans. (Nr. prot. ag. 201, 1873.)

Spre scientia.

§ 100. Directiunea despartimentului cerc. alu Brasiovlui (I.) aterne protocolulu siedintieloru adunarei gener. dela Satulungu dein 22. Iuliu (3. Aug.) a. c. si protocolulu siedintiei subcomitetului dein ⁵/₁₇. Aug. a. c. deinpreuna cu aclusele respective, si apoi sum'a de 73 fr. 50 cr. bani incursi la subcomitetulu respectivu.

Dein amintitele protocóle intre alte afaceri curente se constatéza urmatóriele:

a) Cà cu ocaziunea adunarei generale cercuali dein Satulungu se tienura disertatiuni. Dn. profes. I. Popea au disertatu despre „pretiulu moralu si materialu alu asociatiuniloru cu privire la poporulu romanu;“ ér dn. prof. dr. Lapadatu au disertatu despre „poporulu romanu cá conservatoriulu limbei strabune“ (p. IV).

b) Cà adunarea generale cercuale a prelimitatu bugetulu pre anulu 187³/₄ cu urmatóriele positiuni: pentru specele cancelariei 20 fr. retienuti dein partea directiunei respective; pentru carti si alte recuisite pre sém'a scóleloru sarace dein respectivulu despartimentu 50 fr., pentru invetiaceii saraci romani 50 fr. v. a.

c) S'a raportatu despre banii incursi in favórea asociatiunei cu ocaziunea adunarei generali cercuali, si anume: Dn. Radu Popea au oferitu unu ajutoriu de 100 fr. in obligatiuni de statu, (care inca nu s'a tramisu incóce); s'au in scrisu càtiva membrii ordinari noi, cari voru a solvi tacsele, numai dupa ce voru primí diplomele respective; s'au mai incassatu tacsele membriloru ordinari si ajutatori si alte donatiuni (p. X.); au incursu cá donatiuni, 3 actiuni dela banca Transilvani'a date dein partea domnului Irimie Verzea, si o alta actiune totu dela aceea banca, dela domnulu capitaniu Ludovicu Romanu (p. XI.)

d) S'a alesu noulu subcomitetu pre trieniulu 1873—1875 in persónele domniloru I. Petricu directoriu, dr. Nic. Popu, Radu Popea, Iosifu Popu,

Bartolomeiu Baiulescu si dr. I. Mesiota, membrii ordinari; Ios. Puscariu, Irimie Verza, Radu Radovicu si Diamandi Manole, membrii suplenti; in fine:

c) Se substerne spre revedere ratiociniulu despre perceptiunile si erogatiunile despartimentului respectivu pre tempulu dela 4. Ian. 1870 până in 22. Iuliu (3. Aug.) a. c. (Nr. prot. ag. 202, 1873.)

Lucrarile adunarei generale cerc. camu si ale subcomitetului se iau spre placuta scientia, si respectivei directiuni se i se rescrie, cá se poftésca pre acei domni susu-amentiti, carii cu ocasiunea adunarei generale cerc., au tienutu discursuri de interesu pñtru cultur'a poporului, cá acelea se le dea la lumin'a publicitatiei pre calea organului asociatiunei, ér bugetulu preliminaru pre anulu 187³/₄ de sub p. VI. si VII. alu protocolului, se aproba cu tóte positiunile sale; asemenea se aproba si noulu subcomitetu in persónele mentionate sub p. VII. alu protocolului. Domniloru, cari au binevoitu a doná actiuni de ale bancei Transilvani'a, fiendu-cà atari carti involva obligamentulu de a se solví pre viitoriu vrenu restu dein valórea loru nominale, conformu conclusului adusu in siedinti'a comitetului dein 30. Iuliu a. c. § 87 nu se potu primí. Ratiociniulu despre perceptiunile si erogatiunile despartimentului pre trieniulu espiratu se se predea spre esaminare si respective spre raportare dlui cassariu alu asociatiunei, in fine raportulu subcomitetului despre activitatea sa pre trieniulu espiratu se se dea publicitatiei.

Cu acestea fiendu tempulu inaintatu, siedinti'a se intrerupe remanendu a se continua in 29. Aug. la 5 óre miadia di, deci presidiulu poftesce pre membrii presenti, a se infaciosiá éراسi la tempulu numitu.

Sibiiu datulu cá mai susu.

Iacobu Bologna,
vicepres.

I. V. Rusu,
secret. II.

S'a cetitu si verificatu prin
I. Hanni'a mp. Tulbasiu mp. V. Romanu mp.

Nr. 203 — 1873.

Procesu verbale

luatu in siedinti'a Comitet. asoc. trans. dein 29. Augustu c. n. 1873, (cá continuare a siedintiei precedente dein 28. Aug. a. c.) tienute sub presidiulu dlui vicepres. Iac. Bolog'a, fiendu de facia domnii membrii I. Hanni'a, I. Tulbasiu, I. V. Rusu, V. Romanu, dr. I. Nemesiu, dr. Dem. Racuciu si I. Cretiu.

§ 101. Presidiulu, in necsu cu conclusele comitetului dein 15. si 30. Iuliu a. c. pune la discussiune, cestiunea, déca facia cu faimele nefavoritóric, ce cerculéza despre starea materiale a bancei gen. Transilvani'a, suntu de a se mai solví ratele cerute dupa actiunile numitei bance, aflatóric in proprietatea fonduriloru asociatiunei si ala academiei?

Dn. protopopu I. Hanni'a considerandu, cá comitetulu nu posiede până acumu date secure in privinti'a starei adeverate a bancei numite, afla cu cale a propune, cá se se solveze deocamdata rat'a I. obvenitória cu 1. Augustu a. c.

Dn. dr. Dem. Racuciu 'si reinnoesce si acumu propunerea sa facuta in siedinti'a comitetului dein 15. Iuliu a. c., cá adeca comitetulu se esmita un'a comissiune, carea informanduse in faci'a locului, adeca in biroulu bancei Transilvani'a despre adevrata stare a lucrului, se-si faca raportulu seu, si apoi se decida comitetulu, déca suntu de a se solví ratele cerute, ori ba?

Dupa discussiuni indelungate si serióse, cu care ocasiune domnii membrii 'si descoperira opiniunile sale motivate, presidiulu submitendu la votisare mai antaiu propunerea domnului dr. Racuciu, cá cea mai departe aceea, cu una maioritate de 4 contra 2 voturi, se respinge.

Submitenduse dupa aceea la votisare propunerea domnului protopopu I. Hanni'a, aceea se adopta cu un'a maioritate de 4 contra 2 voturi, prin urmare se ridica la valóre de couclusu alu comitetului.

Verificarea proceselor verbali ale acestoru siedintie dein 28. si 29. Augustu a. c. se concrede domniloru membrii Hanni'a, Tulbasiu si Romanu.

Sibiiu datulu cá mai susu.

Iacobu Bologna,
vicepres.

I. V. Rusu,
secret. II.

S'a cetitu si verificatu, Sibiiu 30. Aug. 1873.

I. Hanni'a mp. Tulbasiu mp. V. Romanu mp.

Publicarea baniloru incursi

la fondulu asoc. trans. pre tempulu dela 30. Iuliu până in 31. Augustu 1873.

1. Prein dn. protopopu in Turd'a, Iacobu Lugosianu s'a tramesu:

a) dela domni'a sa tacs'a de membru ord. pre 187¹/₂ si 187²/₃ 10 fr.

b) dela dn. parochu in Teureni, Nicolae Deacu tacs'a de membru ord. pre 187²/₃ 5 fr.

2) Dela dn. fiscalu reg. in Dev'a, Antoniu Schiau' tacs'a de membru ord. pre 187⁰/₁ si 187¹/₂ 10 fr.

3) Dela dn. jude cercuale in Bistr'a, Alesandru Darabantu tacs'a de membru ord. pre 187¹/₂, 187²/₃, 187³/₄ si 187⁴/₅ 20 fr.

3) Prein dn. direct. alu desp. cerc. alu Brasiovului (I) Ioane Petricu, s'a tramesu cá tacse de membrii ord.:

a) Dela dn. Constantinu Steriu pre 187¹/₂ 5 fr.

b) " " prof. Davidu Almasianu pre 186³/₆ 5 fr.

c) " " prof. dr. Nicolae Popu pre 187¹/₂ 5 fr.

d) " " Radu Radovicu pre 187¹/₂ 5 fr.

e) " " advocatu Iosifu Puscariu pre 186⁹/₇₀ 5 fr.

f) " " protopopu Iosifu Baracu pre 187²/₃ 5 fr.

g) " " Georgiu B. Popu pre 187¹/₂ 5 fr.

h) " " Ioanu Diamandi Manole pre 186²/₃ 5 fr.

i) " " Stanu Poenariu pre 187¹/₂ 5 fr.

k) " " Danílu Demeter pre 186⁷/₈ 5 fr.

l) " " Iac. Muresianu, direct. si red. pre 186⁶/₇ 5 fr.

m) Dela dn. Ioanu Persoiu pre 186⁶/₇ 5 fr.

n) " " Filaretu Dumbrav'a pre 186⁴/₅ 5 fr.

o) " " capitanu Ludovicu Romanu pre 187²/₃ 5 fr.

Sum'a 70 fr.

NB. Dein acest'a suma subtragunduse pñtru apelulu tiparitu 4 fr. s'a tramesu la fondulu asoc. 66 fr. v. a.

Prein directiunea despart. cerc. alu Brasiovului (I) s'a tramesu la asoc. cá bani incursi la fondulu asoc. tr., cu ocasiunea adunarei gen. cercuali tienuta la Satulungu in 22. Iuliu 3. Augustu a. c. si anume:

A. Cá tacse de membrii ordinari.

- a) Dela dn. Irimia Irimia economu in Bacifalu pre 187²/₃ membru ord. nou 5 fr.
 b) Dela dn. prof. in Brasiovu Ioanu Mazare pre 187²/₃ m. ord. n. 5 fr.
 c) Comun'a romana dein Feldiór'a pre 187²/₃ membru ord. nou 5 fr.
 d) Dela baseric'a dela Hermanu pre 187²/₃ membru ord. nou 5 fr.
 e) Dela dn. directoriu gimn. in Brasiovu dr. Ioane Mesiota pre 186⁶/₇ 5 fr.
 f) Dela jude reg. Iosifu Popu tacs'a pe 187²/₃ 5 fr.
 g) Dela dn. prof. gimn. in Brasiovu dr. Ioanu Lapedatu pre 187²/₃ m. ord. nou 5 fr.
 h) Dela dn. prof. gimn. in Brasiovu Ioanu Popea pre 187²/₃ m. ord. nou 5 fr.
 Sum'a 40 fr.

B. Cá tacse de membrii ajutatori.

- a) Dela dn. economu in Satulungu Radu Bercariu 1 fr.
 b) Dela dn. invetiatoriu in Satulungu Ioane Petricu 1 fr.
 c) Dela dn. comerciante in Brasiovu Ioanu Bucuru Popu 2 fr.
 d) Dela dn. economu in Tarlungeni Dumitru Penesiu 1 fr.
 e) Dela dn. economu in Darste George Bersanu 1 fr.
 f) Dela dn. invetiatoriu in Satulungu Dumitru Nanu 1 fr.
 g) Dela dn. notariu in Cernatu Dumitru Ghimbasiu 2 fr.
 h) Dela dn. parochu in Cernatu Ioanu Verzea 2 fr.
 i) Dela dn. invetiatoriu in Tarlungeni Irimia Iantea 1 fr.
 k) Dela dn. invetiatoriu in Bacifalu Anastasie Bersanu 1 fr.
 l) Dela dn. economu in Tarlungeni Dumitru Cranga 1 fr.
 m) Dela dn. invetiatoriu in Satulungu Alece Verzea 2 fr.
 n) Dela dn. economu in Satulungu Oprea Rosculetiu 1 fr.
 Sum'a 17 fr.

C. Cá donatiune.

- a) Dela dn. economu in Satulungu George Stanu Popu 1 fr.
 b) Dela dn. economu in Satulungu George Petcu 30 fr.
 c) Dela dn. jude in Satulungu Voicu Rosculetiu jun. 15 fr.
 d) Dela dn. economu in Satulungu Petru Ordea 1 fr.
 e) Dela dn. economu in Satulungu Stanu Rosculetiu 1 fr.
 f) Dela dn. economu in Satulungu Zacharia Seitianu 1 fr.
 g) Dela dn. economu in Satulungu George Florea 1 fr.
 h) Dela dn. economu in Satulungu Ioanu I. Piciorusiu 1 fr.
 i) Dela dn. economu in Satulungu Ioanu I. Seitianu 2 fr.
 k) Dela dn. economu in Satulungu Ioanu Mandaiu 1 fr.
 l) Dela dn. economu in Satulungu Stanu Gaitianu 1 fr.
 m) Dela dn. economu in Satulungu Sandu Munteanu 1 fr.
 n) Dela dn. economu in Satulungu Aldea Nistoru 1 fr.
 o) Dela dn. econ. in Satulungu Ioanu Oprea Rosculetiu 1 fr.
 p) Dela Baseric'a dein Darste 2 fr. 50 cr.
 q) Dela dn. parochu in Bacifalu Petcu Carstocea 3 fr.
 r) Dela dn. parochu in Darste Tom'a Bersanu 3 fr.
 s) Dela dn. parochu in Turchesiu Nicolau Soiu 3 fr.
 Sum'a 69 fr. 50 cr.

Combinandu in sumele de sub A., B. si C. facu la olalta 126 fr. 50 cr., dein care s'a incassatu 93 fr. 50 cr., dein acést'a suma subtragunduse 20 fr. pentru spesele cancelariei, s'a tramesu la asoc. 73 fr. 50 cr. bani gati.

Mai remanu a se tramete 33 fr. v. a.

Domnulu parochu in Satulungu Radu Popea a oferitu un'a obligatiune do statu de 100 fr., a carei trametero se ascépta.

Sibiu 31. Augustu 1873.

Dela secret. asoc. trans.

S P I C E.

Ómenii adesea inaltia dupa mórte altare acellora, pe carii, pàna era in viétia, ii cautá se'i affiga pe cruce (se'i spendiure).

— Proverbiele poporului coprendu in se-nesi filosofi'a vietiei lui*).

— Somnulu este imaginea mortiei.

Bibliografia.

Acte sinodali ale basericei romane de Alb'a-Iuli'a si Fagarasiu date la lumina de Ioane M. Moldovanu tom. I. et II., Blasiu, 1869—70, formatu 8°. Pretiulu fórte moderatu, câte 1 fr. 10 cr. de unu tomu, se afla la editoriu in Blasiu si la librarii pe la cetati.

Dela tipografi Römer & Kamner in Brasiovu se póte trage:

VOCABULARIU COMPLETU pentru opurile lui Caiu Iuliu Cesare si ale continuatoriloru lui. Prelucratu dupa vocabulariulu lui Chr. Crusius si inavutitu de Dr. Vas. Glodariu, prof. de limb'a elina si germana la gimnasiulu plenariu rom. dein Brasiovu. 1871. Römer & Kamner, tipografi, editori si provedietori. 8° mare, litere garmondu, circa 23 1/2 cóle, cu una prefatiune de 29 pagine, despre care nu ne induoimu cà va trage de aprópe luarea-mente a filologiloru nostrii, pentrucà in partea cea mai mare a sa se ocupa de cestiuni filologice. Vocabulariulu in sinesi va fi de mare folosu tenerimei ce are de lucru cu resp. auctori latinesci.

Pretiulu unui esemplariu 1 fior. 80 cr. val. a., séu in lei noi 4 si 20 bani.

MAGAZINU de canturi nationali vechi si noue. Culese si inmultite prin proto-psaltulu G. Ucenescu. Brosiur'a antea. Edit. a trei'a. Brasiovu, 1873. 32°, pag. 160. Pretiulu leg. 40 cr. v. a.

Este bene si folositoriu cá cantecele nóstre popularie (cu exceptiune de cele necalite, gretióse, frivole, obscene) se se publice càtu se póte mai desu si se se latiésca in mii de esemplarie intre poporu asia, in càtu toti indiviidii càti potu citi, se le si póta avé. Cu atátu facu mai bene aceia, carii in collectiunile loru intretiesu si poesiile nationali, care mai alesu dela 1848 au ajunsu a fi in adeveru proprietatea natiunei.

*) De aceea prea bene a facutu de ess. „Economulu“ dein Blasiu, carele in duoi Nri ai sei publicá proverbiele romanesce popularie, usitate mai alesu in Transilvani'a. In Munteni'a facuse repausatulu psaltu Ant. Panu dela mitropolia una collectiune fórte interessanta de proverbie romanesce tóte vechi si originali si le publicase in forma de carte, dein care iuse nu se mai afla nici-unu esemplariu. Cele mai multe dein proverbiele poporului sunt adeverate geme si steme ale limbei, in càtu de merita cà fiacare romanu se le scia dein memoria.